DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

6. april 2006 *

I sag C-428/04,

angående et traktatbrudssøgsmål i henhold til artikel 226 EF, anlagt den 6. oktober 2004,

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved N. Yerrell og H. Kreppel, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Republikken Østrig ved C. Pesendorfer, som befuldmægtiget,

sagsøgt,

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Rosas, og dommerne J. Malenovský, S. von Bahr, A. Borg Barthet og A. Ó Caoimh (refererende dommer),

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer
justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 20. oktober 2005,

afsagt følgende

Dom

1 I stævningen har Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber nedlagt følgende påstande:

Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 2, 7, 8, 11, 12, 13 og 18 i Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af

foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet (EFT L 183, s. 1, herefter »direktivet«),

— idet den — trods udløbet af den fastsatte frist — ikke har vedtaget lov om arbejdsret for delstatsansatte lærere (Landeslehrer-Dienstrechtsgesetz, BGBl I, 69/2004, herefter »LDG«), lov om tjenestemands-, syge- og ulykkesforsikring (Beamten-, Kranken- und Unfallversicherungsgesetz, BGBl 200/1967, herefter »B-KUVG«), og lov om social sikring (Allgemeines sozialversicherungsgesetz, herefter »ASVG«), som skulle gennemføre direktivet i national ret, eller såfremt disse love i mellemtiden skulle være blevet vedtaget, ikke har givet Kommissionen meddelelse herom, og

— idet den ikke eller på ufuldstændig vis har gennemført følgende af direktivets bestemmelser i østrigsk ret, nemlig artikel 2, stk. 1, for lærere i folkeskolen i Tirol, samt artikel 7, stk. 3, artikel 8, stk. 2, artikel 11, stk. 2, artikel 12, stk. 4, og artikel 13, stk. 2, litra a) og b).

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

2 Direktivets artikel 2, stk. 1, bestemmer følgende:

»Dette direktiv finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter (industri, landbrug, handel, administration, tjenesteydelser, undervisning, kulturel virksomhed, fritidsbeskæftigelse osv.).«

3 Direktivets artikel 7 med titlen »Beskyttelses- og forebyggelsestjenester« bestemmer:

»1. Med forbehold af de i artikel 5 og 6 omhandlede forpligtelser, udpeger arbejdsgiveren en eller flere arbejdstagere, som skal varetage aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til forebyggelse af erhvervsbetingede risici inden for virksomheden og/eller institutionen.

[...]

3. Hvis personalet i virksomheden og/eller institutionen ikke er tilstrækkelig kompetent med henblik på tilrettelæggelsen af disse aktiviteter til beskyttelse og forebyggelse, skal arbejdsgiveren henvende sig til kompetent sagkundskab (personer eller serviceorganer) uden for virksomheden og/eller institutionen.

[...]

7. Medlemsstaterne kan under hensyntagen til aktiviteternes art og virksomhedens størrelse definere de virksomhedskategorier, hvor arbejdsgiveren, hvis han har de nødvendige færdigheder, selv kan påtage sig de i stk. 1 fastsatte opgaver.

[...]«

4 Direktivets artikel 8, stk. 1 og 2, har følgende ordlyd:

»1. Arbejdsgiveren skal:

— træffe de nødvendige foranstaltninger inden for områderne førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne, idet disse foranstaltninger tilpasses efter aktiviteternes art og virksomhedens og/eller institutionens størrelse samt under hensyntagen til andre tilstedeværende personer

og

— tilrettelægge nødvendige forbindelser med eksterne serviceorganer, særlig inden for områderne førstehjælp, lægehjælp i nødstilfælde, redning og brandbekæmpelse.

2. I medfør af stk. 1 skal arbejdsgiveren med henblik på førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne bl.a. udpege de arbejdstagere, der får til opgave at gennemføre disse foranstaltninger.

Disse udpegede arbejdstagere skal være oplært, udgøre et tilstrækkeligt antal og råde over passende materiel under hensyn til virksomhedens og/eller institutionens størrelse og/eller de specifikke risici.«

5 Det bestemmes i direktivets artikel 10:

»1. Arbejdsgiveren træffer de nødvendige foranstaltninger til, at virksomhedens og/eller institutionens arbejdstagere og/eller deres repræsentanter i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis, hvorefter der kan tages særligt hensyn til virksomhedens og/eller institutionens størrelse, modtager alle nødvendige oplysninger:

a) om risici for sikkerhed og sundhed og om beskyttende og forebyggende foranstaltninger og aktiviteter vedrørende såvel virksomheden og/eller institutionen i almindelighed som hver enkelt arbejdsplads og/eller arbejdsfunktion

b) om foranstaltninger, der er truffet i overensstemmelse med artikel 8, stk. 2.

2. Arbejdsgiveren træffer de nødvendige foranstaltninger til, at arbejdsgiverne for arbejdstagere i eksterne virksomheder og/eller institutioner, der udfører arbejde i hans virksomhed og/eller institution, i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis modtager relevante oplysninger om de i stk. 1, litra a) og b), nævnte forhold, beregnet for de pågældende arbejdstagere.

3. Arbejdsgiveren træffer de nødvendige foranstaltninger til, at arbejdstagere, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, eller de repræsentanter for arbejdstagerne, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes

sikkerhed og sundhed, ved udøvelsen af deres funktioner og i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis får adgang til:

a) den vurdering af risici og de beskyttelsesforanstaltninger, der er omhandlet i artikel 9, stk. 1, litra a) og b)

b) den liste og de rapporter, der er omhandlet i artikel 9, stk. 1, litra c) og d)

c) de oplysninger, der hidrører såvel fra aktiviteter til beskyttelse og forebyggelse som fra tilsynstjenester og organer med kompetence inden for sikkerhed og sundhed.«

6 Direktivets artikel 11, stk. 2, bestemmer:

»Arbejdstagere eller deres repræsentanter, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, skal have tilsikret en afbalanceret deltagelse, i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis, eller på forhånd og til behørig tid høres af arbejdsgiveren for så vidt angår:

[...]

b) udpegelse af de arbejdstagere, der er omhandlet i artikel 7, stk. 1, og artikel 8, stk. 2, samt om de aktiviteter, der er omhandlet i artikel 7, stk. 1

c) de oplysninger, der er omhandlet i artikel 9, stk. 1, og artikel 10

d) den i artikel 7, stk. 3, omhandlede eventuelle henvendelse til kompetent sagkundskab (personer eller serviceorganer) uden for virksomheden og/eller institutionen

[...]«

7 Direktivets artikel 13 har følgende ordlyd:

»1. Det påhviler den enkelte arbejdstager alt efter hans muligheder at drage omsorg for sin egen sikkerhed og sundhed samt for andre personers sikkerhed og sundhed, for så vidt de berøres af hans handlinger eller undladelser under arbejdet, i overensstemmelse med sin oplæring og med arbejdsgiverens instrukser.

2. Med disse mål for øje skal arbejdstagerne navnlig i overensstemmelse med deres oplæring og med arbejdsgiverens instrukser:

a) anvende maskiner, apparater, værktøj, farlige stoffer, transportudstyr og andre hjælpemidler korrekt

b) anvende de personlige værnemidler, der stilles til deres rådighed, korrekt og sætte dem på plads efter brug

[...]«

8 I henhold til direktivets artikel 18 skal medlemsstaterne sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme dette direktiv senest den 31. december 1992 og straks underrette Kommissionen herom.

De nationale bestemmelser

9 Direktivet er gennemført i østrigsk lovgivning navnlig ved forbundslov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen (Bundesgesetz über Sicherheit und Gesundheitsschutz bei der Arbeit (ArbeitnehmerInnenschutzgesetz), i den affattelse, der er offentliggjort i BGBl I, 159/2001, herefter »ASchG«).

10 ASchG's § 11 har følgende ordlyd:

»[...]

(5) De sikkerhedsansvarlige skal underrettes forud for udpegelsen og afsættelsen af sikkerhedsrepræsentanter, virksomhedslæger, og ansvarlige for førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagere. Udpegelsen og afsættelsen sker efter

høring af de sikkerhedsansvarlige, medmindre der er oprettet en personalerepræsentation, eller at udnævnelsen eller afsættelsen finder sted i sikkerhedsudvalget.

(6) Hvis der ikke er oprettet en personalerepræsentation, har arbejdsgiverne pligt til:

1. ved planlægning og indførelse af ny teknologi at høre de sikkerhedsansvarlige om konsekvenserne på arbejdstagernes sikkerhed og sundhed for så vidt angår valget af udstyr og stoffer, tilrettelæggelsen af arbejdsvilkårene og indvirkningen på arbejdsmiljøet

2. at give de sikkerhedsansvarlige medindflydelse på valget af personlige værnemidler, og

3. at inddrage de sikkerhedsansvarlige i identificeringen og evalueringen af risici, vedtagelsen af egnede foranstaltninger og tilrettelæggelsen af oplæringen.

(7) Arbejdsgiverne har pligt til:

1. at sikre de sikkerhedsansvarlige adgang til dokumenter vedrørende sikkerhed og sundhedsbeskyttelse samt til oplysninger og rapporter om arbejdsulykker

2. at stille følgende dokumenter til rådighed for de sikkerhedsansvarlige:

   a) dokumenter vedrørende de i § 3, stk. 2, omhandlede oplysninger

   b) resultater af målinger af farlige stoffer og støj samt andre målinger og undersøgelser vedrørende sikkerhed og sundhedsbeskyttelse, og

   c) optegnelser vedrørende stoffer og støj

3. straks at underrette de sikkerhedsansvarlige om enhver overskridelse af værdier og årsagerne hertil, samt om de foranstaltninger, der iværksættes til afhjælpning heraf, og

4. at informere de sikkerhedsansvarlige om pligter, instrukser og tilladelser på området for arbejdstagerbeskyttelse.

[...]«

11 Hvis en virksomhed hverken har udpeget sikkerhedsansvarlige eller har en personalerepræsentation, skal alle arbejdstagere i medfør af ASchG's § 12, stk. 7, underrettes om alle de forhold, der er nævnt i samme lovs § 11, stk. 7, og have adgang til de deri nævnte dokumenter.

12 Hvis en virksomhed hverken har udpeget sikkerhedsansvarlige eller har en personalerepræsentation, skal alle arbejdstagere i medfør af ASchG's § 13, stk. 2, høres og inddrages i alle de forhold, der er nævnt i samme lovs § 11, stk. 5 og 6.

13 Ifølge ASchG's § 15 har arbejdstagerne pligt til i overensstemmelse med deres oplæring og arbejdsgiverens instrukser at anvende det værktøj og de personlige værnemidler, der stilles til rådighed og er i overensstemmelse med denne lov, korrekt.

14 Det bestemmes i ASchG's § 25, at arbejdsgiverne udpeger de arbejdstagere, der er ansvarlige for brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagere. Ifølge samme bestemmelse skal et tilstrækkeligt antal arbejdstagere være i stand til at anvende brandslukkerne.

15 I medfør af lovens § 26 skal der udpeges et tilstrækkeligt antal personer med ansvar for førstehjælp, såfremt arbejdsgiveren regelmæssigt beskæftiger mindst fem arbejdstagere på arbejdspladsen. Af denne bestemmelse fremgår ligeledes, at disse personer skal have en tilstrækkelig oplæring for at kunne yde førstehjælp, og at det skal sikres, at der i arbejdstiden er et — i forhold til antallet af arbejdstagere, der regelmæssigt befinder sig på arbejdspladsen — tilstrækkeligt antal personer i virksomheden, der kan yde førstehjælp.

16 ASchG's § 73, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Arbejdsgiverne udpeger sikkerhedsrepræsentanter. Denne forpligtelse kan opfyldes ved

1. at ansætte sikkerhedsrepræsentanter på ansættelseskontrakt (virksomhedens egne sikkerhedsrepræsentanter), eller

2. at anvende eksterne sikkerhedsrepræsentanter, eller

3. at gøre brug af tjenesteydelser fra et sikkerhedscenter.

[...]«

17 ASchG's § 79, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Arbejdsgiverne udpeger virksomhedslæger. Denne forpligtelse kan opfyldes ved

1. at ansætte virksomhedslæger på ansættelseskontrakt (egne virksomhedslæger), eller

2. at anvende eksterne virksomhedslæger, eller

3. at gøre brug af tjenesteydelser fra et godkendt arbejdsmedicinsk center.

[...]«

18 I medfør af § 10, stk. 3, i forbundslov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen for statsansatte (Bundesgesetz über Sicherheit und Gesundheitsschutz der in Dienststellen des Bundesbeschäftigten Bediensteten (Bundes-Bedienstetenschutzgesetz) i den affattelse, der er offentliggjort i BGBl I, 131/2003, herefter »B-BSG«), skal udpegelsen af sikkerhedsansvarlige ifølge § 10 i forbundsloven om personalerepræsentation (Bundes-Personalvertretungsgesetz, BGBl 133/1967) godkendes af det organ, der repræsenterer personalet. Dette gælder også, når en personalerepræsentant varetager opgaven som sikkerhedsansvarlig.

19 B-BSG's § 11 har følgende ordlyd:

»[...]

(2) I udførelsen af deres forbundslovregulerede opgaver er de sikkerhedsansvarlige ikke underlagt nogen instruktioner.

[...]

(4) Arbejdsgiveren er forpligtet til at høre de sikkerhedsansvarlige i alle spørgsmål vedrørende sikkerhed og sundhedsbeskyttelse.

(5) De sikkerhedsansvarlige skal underrettes forud for udpegelsen og afsættelsen af sikkerhedsrepræsentanter, arbejdsmedicinske centre og ansvarlige for førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagere. Udpegelsen og afsættelsen sker efter høring af de sikkerhedsansvarlige, medmindre der er oprettet en personalerepræsentation.

(6) Arbejdsgiveren er forpligtet til:

1. at sikre de sikkerhedsansvarlige adgang til dokumenter vedrørende sikkerhed og sundhedsbeskyttelse samt til oplysninger og rapporter om arbejdsulykker

2. at stille følgende dokumenter til rådighed for de sikkerhedsansvarlige

   a) dokumenter vedrørende de i § 3, stk. 2, omhandlede oplysninger

   b) resultater af målinger af farlige stoffer og støj samt andre målinger og undersøgelser vedrørende sikkerhed og sundhedsbeskyttelse, og

c) optegnelser vedrørende stoffer og støj

3. straks at underrette de sikkerhedsansvarlige om enhver overskridelse af værdier og årsagerne hertil, samt om de foranstaltninger, der iværksættes til afhjælpning heraf, og

4. at informere de sikkerhedsansvarlige om pligter, instrukser og tilladelser på området for arbejdstagerbeskyttelse.«

20 B-BSG's § 12, stk. 6, bestemmer, at underretningen af de enkelte ansatte i medfør af § 12, stk. 1, 2, 4 og 5, kan undlades, hvis der er udpeget sikkerhedsansvarlige, eller der er oprettet personalerepræsentation, og disse underrettes behørigt, og en underretning af disse er tilstrækkelig til at sikre en effektiv forebyggelse af risici. Der skal ifølge § 12, stk. 6, herved tages hensyn til underretningens indhold og formål, samt til de foreliggende risici og arbejdspladsens særlige forhold.

21 I overensstemmelse med B-BSG's § 13, stk. 1, er arbejdsgiveren forpligtet til at høre de ansatte i alle spørgsmål vedrørende sikkerhed og sundhed under arbejdet.

22 I medfør af samme lovs § 15, stk. 2, har de ansatte pligt til i overensstemmelse med deres oplæring og de overordnedes instrukser at anvende det værktøj og de personlige værnemidler, der stilles til rådighed og er i overensstemmelse med denne lov, korrekt.

23 B-BSG's § 25, stk. 4, bestemmer, at arbejdsgiveren skal udpege de arbejdstagere, der er ansvarlige for brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagere. Ifølge samme bestemmelse skal et tilstrækkeligt antal arbejdstagere være i stand til at anvende brandslukkerne.

24 I medfør af B-BSG's § 26, stk. 3, skal der udpeges et tilstrækkeligt antal personer med ansvar for førstehjælp, såfremt der på arbejdspladsen regelmæssigt er mindst fem ansatte beskæftiget. Disse personer skal have en tilstrækkelig oplæring for at kunne yde førstehjælp. Af samme bestemmelse følger, at det skal sikres, at der i arbejdstiden er et — i forhold til antallet af arbejdstagere, der regelmæssigt befinder sig på arbejdspladsen — tilstrækkeligt antal personer på arbejdspladsen, der kan yde førstehjælp.

25 B-BSG's § 73 bestemmer:

»(1) Arbejdsgiverne udpeger sikkerhedsrepræsentanter (arbejdssikkerhedsspecialister) for arbejdssteder, der er omfattet af denne forbundslov. Denne forpligtelse kan opfyldes ved

1. at ansætte sikkerhedsrepræsentanter på ansættelseskontrakt (egne sikkerhedsrepræsentanter), eller

2. at anvende eksterne sikkerhedsrepræsentanter, eller

3. i overensstemmelse med [ASchG's] § 75 at gøre brug af tjenesteydelser fra et sikkerhedscenter, der er opført på forbundsministeriet for arbejds-, sundheds- og socialanliggenders aktuelle liste over disse centre.

[...]«

26 I overensstemmelse med B-BSG's § 76, stk. 1, opretter arbejdsgiveren en lægehjælp, som varetages af virksomhedslægerne, for de arbejdssteder, der er omfattet af denne lov. I medfør af lovens § 77, stk. 1, har det arbejdsmedicinske center til opgave dels at rådgive arbejdsgiveren, arbejdstagerne, de sikkerhedsansvarlige og det organ, der repræsenterer personalet, om sundhedsbeskyttelse, forbedring af sundheden i forbindelse med arbejdsforholdene og tilrettelæggelse af arbejdet efter mennesket, dels at støtte arbejdsgiveren ved dennes opfyldelse af sine forpligtelser på disse områder.

27 § 41, stk. 1, i bekendtgørelse udstedt af delstaten Wien om indretning af arbejdssteder inden for jord- og skovbrug (Wiener Arbeitsstättenverordnung in der Land- und Forstwirtschaft, LGBl af 3.7.2003, 27/2003, herefter »bekendtgørelse udstedt af delstaten Wien«) bestemmer, at det sikres, at et minimumsantal oplæres til at yde førstehjælp, når der på arbejdsstedet regelmæssigt og samtidigt er mindst fem arbejdstagere beskæftiget.

Den administrative procedure

28 Efter den første udveksling af skrivelser mellem de østrigske myndigheder og Kommissionen, blev de lovtekster, der tilsigter at gennemføre direktivet i national ret, meddelt Kommissionen.

29 Den 12. januar 1998 tilstillede Kommissionen Republikken Østrig en åbningsskrivelse vedrørende de punkter i direktivet, som ifølge Kommissionen endnu ikke var gennemført i national ret. De østrigske myndigheder svarede ved skrivelse af 15. april 1998.

30 Ved en anden udveksling af skrivelser mellem disse myndigheder og Kommissionen, anmodede Kommissionen om præciseringer og yderligere oplysninger om vedtagelsen af lovforslag til gennemførelse af direktivet, og Republikken Østrig meddelte Kommissionen forskellige foranstaltninger, der var blevet truffet i denne henseende.

31 Den 19. december 2002 tilstillede Kommissionen i medfør af artikel 226 EF Republikken Østrig en begrundet udtalelse, hvori den opfordrede denne medlemsstat til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre den korrekte gennemførelse af direktivet i national ret inden for to måneder fra udtalelsens meddelelse.

32 Efter de østrigske myndigheders meddelelse af andre gennemførelsesforanstaltninger besluttede Kommissionen at anlægge den nærværende sag, da den ikke mente, at Republikken Østrig havde truffet alle nødvendige foranstaltninger til gennemførelse af direktivet.

Om søgsmålet

33 I stævningen har Kommissionen fremsat syv klagepunkter til støtte for traktatbrudssøgsmålet. Det første klagepunkt vedrører en tilsidesættelse af direktivets artikel 18, idet Republikken Østrig ikke har truffet de nødvendige foranstaltninger for at

efterkomme direktivet inden for den fastsatte frist eller i hvert fald ikke har meddelt Kommissionen disse.

34 De øvrige klagepunkter vedrører tilsidesættelsen af flere konkrete bestemmelser i direktivet. Kommissionen er af den opfattelse, at de retsakter, der er blevet den meddelt, ikke gennemfører direktivet eller resulterer i en utilstrækkelig gennemførelse heraf. I replikken har Kommissionen imidlertid frafaldet det klagepunkt, der vedrører tilsidesættelsen af direktivets artikel 12, stk. 4, og det er derfor unødvendigt at tage stilling til dette klagepunkt.

Det første klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 18, stk. 1

Parternes argumenter

35 I stævningen har Kommissionen gjort gældende, at Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivets artikel 18, stk. 1, idet den ikke inden for den fastsatte frist har vedtaget LDG, B-KUVG og ASVG til gennemførelse af direktivet i national ret eller i hvert fald ikke har meddelt Kommissionen disse retsakter. I replikken har Kommissionen præciseret, at den ikke længere fastholder dette klagepunkt for så vidt angår B-KUVG og ASVG.

36 Den østrigske regering har gjort gældende, at direktivet er blevet gennemført fuldt ud i national ret. Den henviser navnlig til LDG, som blev meddelt Kommissionen den 10. september 2004.

Domstolens bemærkninger

37 Hvad angår en række forpligtelser, som udspringer af direktivet, er det ubestridt, at det først var med vedtagelsen af LDG, at Republikken Østrig efterkom direktivet.

38 Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger et traktatbrud, skal afgøres på baggrund af forholdene i medlemsstaten, som de var ved udløbet af fristen i den begrundede udtalelse, og ændringer af forholdene i tiden derefter kan ikke tages i betragtning af Domstolen (jf. bl.a. dom af 30.5.2002, sag C-323/01, Kommissionen mod Italien, Sml. I, s. 4711, præmis 8, og af 9.6.2005, sag C-510/04, Kommissionen mod Belgien, ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 7).

39 Eftersom fristen i den begrundede udtalelse udløb den 19. februar 2003, og LDG's ikrafttræden og meddelelsen heraf til Kommissionen fandt sted den 1. og den 10. september 2004, skal det fastslås, at Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivets artikel 18, stk. 1. Følgelig er første klagepunkt begrundet.

Det andet klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 2, stk. 1

Parternes argumenter

40 Kommissionen har påpeget, at direktivet, som har til formål at iværksætte foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under

arbejdet, finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter. Ifølge Kommissionen er direktivets artikel 2, stk. 1, dog endnu ikke blevet gennemført i national ret i forhold til folkeskolelærere, der er ansat i folkeskolerne i Tirol.

41 Den østrigske regering har gjort gældende, at artikel 2, stk. 1, blev gennemført ved LDG for hele forbundsstatens område, og at denne bestemmelse således også finder anvendelse på disse lærere.

Domstolens bemærkninger

42 Som det fremgår af denne doms præmis 39 vedrørende søgsmålets første klagepunkt, blev LDG ikke vedtaget inden for den frist, som blev fastsat i den begrundede udtalelse af 19. december 2003.

43 Det skal derfor fastslås, at andet klagepunkt er begrundet.

Det tredje klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 7, stk. 3

Parternes argumenter

44 I medfør af direktivets artikel 7, stk. 1, skal arbejdsgiveren udpege en eller flere arbejdstagere, som skal varetage aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til

forebyggelse af erhvervsbetingede risici, hvis denne råder over personale, der er kvalificeret til at udføre disse opgaver. Kommissionen har gjort gældende, at artikel 7, stk. 3, hvorefter arbejdsgiveren skal henvende sig til kompetent sagkundskab uden for virksomheden og/eller institutionen, kun finder anvendelse i tilfælde af, at arbejdsgiveren ikke inden for virksomheden råder over personale, der er kompetent til at varetage sådanne aktiviteter.

45 Imidlertid giver ASchG's § 73, stk. 1, og § 79, stk. 1, arbejdsgiverne mulighed for at overdrage aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til forebyggelse til kompetent sagkundskab såvel inden for som uden for virksomheden. Hvad angår de statsansatte giver B-BSG's § 73 også arbejdsgiveren mulighed for at overdrage aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til forebyggelse både til dennes egne sikkerhedsrepræsentanter, til udefrakommende specialister eller til et sikkerhedsteknisk center. Sidstnævnte lovs § 76 fastslår, at det alene er lægehjælp, der kan overlades til arbejdsmedicinske centre.

46 Kommissionen er af den opfattelse, at den østrigske lovgivning ikke sikrer en korrekt gennemførelse af direktivets artikel 7, stk. 3, idet den giver arbejdsgiverne frit valg mellem sikkerhedsansvarlige henholdsvis inden for og uden for virksomheden til at sikre forebyggelse af erhvervsbetingede risici.

47 Den østrigske regering har gjort gældende, at spørgsmålet om, hvorvidt virksomhedens eller institutionens ressourcer er tilstrækkelige til at varetage dette inden for virksomheden eller institutionen, ikke alene afhænger af virksomhedens størrelse og art, men også af overvejelser vedrørende selskabsret og næringsret, samt af arbejdsretlige og socialretlige kriterier. Frem for alt skal der også tages hensyn til den eksisterende struktur i østrigske virksomheder og til den omstændighed, at 96,7% af disse har mindre end 50 ansatte. Da hovedbestanddelen af de østrigske virksomheder er små og mellemstore virksomheder, anvendes kun undtagelsesvist kompetent sagkundskab inden for virksomheden til forebyggelse af erhvervs-

betingede risici. Under disse omstændigheder er der givet arbejdsgiveren et frit valg for at dække de undtagelsestilfælde, hvor virksomheden grundet særlige forhold råder over den tilstrækkelige kompetente sagkundskab til at overlade forebyggelsesopgaverne til personer, der er valgt inden for virksomheden. De bestemmelser i ASchG, som Kommissionen har påtalt, er derfor i overensstemmelse med direktivets artikel 7, stk. 3.

48 Hvad angår de statsansatte fastholder den østrigske regering, at den omstændighed, at forbundsstaten som arbejdsgiver anerkender den fortrinsstilling, som forebyggelsen af farer inden for virksomheden eller institutionen har, fremgår af B-BSG's § 73, stk. 1, hvorefter de dele af forbundsforvaltningen, som råder over personale, der er tilstrækkeligt specialiseret, kan sikre forebyggelsen gennem sin egen kompetente sagkundskab. På datoen for denne lovs vedtagelse rådede forbundsstaten imidlertid ikke over personale med den nødvendige sagkundskab, og i forhold til forbundsforvaltningen blev det overladt til eksterne arbejdsmedicinske centre at sørge for tjenestemændene.

Domstolens bemærkninger

49 Ved direktivets artikel 7, stk. 1, pålægges arbejdsgiveren en overordnet forpligtelse, der består i at udpege en eller flere arbejdstagere, som skal varetage aktiviteterne til beskyttelse mod og aktiviteterne til forebyggelse af erhvervsbetingede risici. I bestemmelsens stk. 3 fastsættes en forpligtelse til at henvende sig til kompetent sagkundskab uden for virksomheden (dom af 15.11.2001, sag C-49/00, Kommissionen mod Italien, Sml. I, s. 8575, præmis 23). Som Domstolen allerede har fastslået, er denne sidstnævnte forpligtelse imidlertid kun subsidiær i forhold til den, der er fastsat i artikel 7, stk. 1, for så vidt som den kun eksisterer, »[h]vis personalet i virksomheden og/eller institutionen ikke er tilstrækkelig kompetent med henblik på tilrettelæggelsen af disse aktiviteter til beskyttelse og forebyggelse« (jf. dom af 22.5.2003, sag C-441/01, Kommissionen mod Nederlandene, Sml. I, s. 5463, præmis 20).

50 Artikel 7 indeholder således en rangfølge med hensyn til de forpligtelser, der er pålagt arbejdsgiverne (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 21).

51 Denne fortolkning understøttes af teksten til direktivets artikel 11, stk. 2, hvilken bestemmelse i litra b), henviser til udpegelsen af de arbejdstagere, som er omhandlet i samme direktivs artikel 7, stk. 1, og i litra d) henviser til den i artikel 7, stk. 3, omhandlede henvendelse til kompetent sagkundskab uden for virksomheden. Det eneste, der er tilføjet i sidstnævnte litra, er udtrykket »eventuelle« (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 22).

52 Med henblik på at anvende direktivet fuldt ud på en tilstrækkelig klar og præcis måde skal dets gennemførelse i medlemsstaternes nationale ret afspejle den rangfølge, der er angivet i direktivets artikel 7 (dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 23).

53 Som Domstolen ligeledes har fastslået, har direktivet til formål at fremme en afbalanceret deltagelse af arbejdsgiverne og arbejdstagerne i aktiviteterne til beskyttelse mod og aktiviteterne til forebyggelse af erhvervsbetingede risici, hvorfor det er ved at give en intern tilrettelæggelse af disse aktiviteter inden for virksomheden en fortrinsstilling, at direktivets effektive virkning bedst kan sikres. Det bidrager ikke til at sikre direktivets effektive virkning, at arbejdsgiveren overlades valget mellem at tilrettelægge disse aktiviteter inden for virksomheden eller at henvende sig til sagkyndige uden for virksomheden, men udgør en tilsidesættelse af forpligtelsen til at sikre den fulde anvendelse af direktivet (dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 54 og 55).

54 Heraf følger, at den østrigske lovgivning ikke respekterer rangfølgen med hensyn til de forpligtelser, der er pålagt arbejdsgiverne i medfør af direktivets artikel 7, stk. 1 og

3, idet den giver arbejdsgiverne valget mellem at overdrage aktiviteterne til beskyttelse mod og aktiviteterne til forebyggelse af erhvervsmæssige risici til kompetent sagkundskab henholdsvis inden for og uden for virksomheden og/eller institutionen, og denne lovgivning er derfor ikke i overensstemmelse med disse bestemmelser. Følgelig er tredje klagepunkt begrundet.

Det fjerde klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 8, stk. 2

Parternes argumenter

55 Kommissionen har gjort gældende, at direktivets artikel 8, stk. 2, hvorefter arbejdsgiveren med henblik på førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne bl.a. skal udpege de arbejdstagere, der får til opgave at gennemføre disse foranstaltninger, er ubetinget og ikke giver mulighed for at undtage små virksomheder fra kravet om udpegelse af disse arbejdstagere. I modsætning til artikel 8, stk. 1, som tager hensyn til aktiviteternes art og virksomhedens og/eller institutionens størrelse, og i henhold til hvilken disse kriterier er afgørende, når de nødvendige foranstaltninger skal træffes, er der ingen henvisning til disse kriterier i artiklen 8, stk. 2, første afsnit, som pålægger arbejdsgiverne en forpligtelse til at udpege arbejdstagere.

56 Kommissionen har gjort gældende, at direktivets artikel 8, stk. 2, ikke er korrekt og fuldt ud gennemført, hverken i ASchG eller i B-BSG, og heller ikke i delstaten Wiens bekendtgørelse, eftersom denne lovgivning fastsætter undtagelser for små virksomheder i strid med denne bestemmelse i direktivet.

57 Den østrigske regering har gjort gældende, at henvisningen i direktivets artikel 8, stk. 2, til stk. 1 i samme artikel vedrører den type foranstaltninger, som henset til aktiviteternes art og virksomhedens størrelse er nødvendige inden for områderne førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne. Det følger heraf, at nævnte artikel 8, stk. 2, ikke fastsætter, at arbejdsgiveren under alle omstændigheder skal udpege arbejdstagere, der er ansvarlige for førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering, uanset virksomhedens størrelse og aktiviteternes art. Det skal ske under hensyntagen til disse kriterier. Under disse omstændigheder finder den østrigske regering, at bestemmelserne i ASchG, B-BSG og delstaten Wiens bekendtgørelse er i overensstemmelse med direktivets artikel 8, stk. 2.

Domstolens bemærkninger

58 I henhold til direktivets artikel 8, stk. 1, skal arbejdsgiveren træffe de nødvendige foranstaltninger inden for områderne førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne, idet disse foranstaltninger tilpasses efter aktiviteternes art og virksomhedens og/eller institutionens størrelse samt under hensyntagen til andre tilstedeværende personer.

59 Ifølge direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, skal arbejdsgiveren i medfør af bestemmelsens stk. 1 bl.a. udpege de arbejdstagere, der får til opgave at gennemføre disse foranstaltninger.

60 I modsætning til den østrigske regerings fortolkning indebærer henvisningen i direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, til artikel 8, stk. 1, ikke, at arbejdsgiverens

forpligtelse til at udpege arbejdstagere er betinget af aktiviteternes art og virksomhedens og/eller institutionens størrelse.

61 En sådan begrænsning af udpegelsesforpligtelsen følger ikke af ordlyden af direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, der ikke nævner nogen undtagelse eller begrænsning, som udspringer af aktiviteternes art eller virksomhedens og/eller institutionens størrelse.

62 En sådan begrænsning ville desuden være i strid med direktivets formål, der — som det fremgår af direktivets titel — skal sikre iværksættelsen af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet, og ville uretmæssigt indskrænke dets anvendelsesområde, eftersom direktivet i overensstemmelse med dets artikel 2, stk. 1, finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter, alene med forbehold for de undtagelser, det udtrykkeligt fastsætter. Konsekvensen af denne begrænsning ville være, at udpegelsesforpligtelsen i direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, kun ville finde anvendelse på store virksomheder og institutioner eller på dem, der udfører visse aktiviteter, uden at der er fastsat klare og objektive kriterier til at identificere disse aktiviteter.

63 Direktivet har ikke kun til formål at forbedre beskyttelsen af arbejdstagerne mod arbejdsskader og forebyggelse af erhvervsbetingede risici, men også at iværksætte særlige foranstaltninger med henblik på tilrettelæggelse af denne beskyttelse og denne forebyggelse. Det angiver følgelig visse midler, som fællesskabslovgiver anser for egnede til at nå det fastsatte mål (dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 38). Hvis fællesskabslovgiver havde villet indskrænke

anvendelsesområdet for direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, ved i virksomheder af en given størrelse eller i virksomheder, som udfører visse aktiviteter, at fastsætte en begrænsning i forpligtelsen til at udpege arbejdstagere med ansvar for de omhandlede aktiviteter, ville den udtrykkeligt have angivet dette.

64 Det er ganske vist muligt at tage hensyn til virksomhedens og/eller institutionens betydning eller størrelse samt til arten af de heri udførte aktiviteter for at konkretisere de elementer, som er foreskrevet i direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, men ikke for på forhånd at udelukke udpegelsen af arbejdstagere med ansvar for de omhandlede beskyttelses- og forebyggelsesaktiviteter.

65 I direktivets artikel 8, stk. 2, andet afsnit, fastsættes det udtrykkeligt, at de udpegede arbejdstagere i medfør af direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, skal være oplært, udgøre et tilstrækkeligt antal og råde over passende materiel under hensyn til virksomhedens og/eller institutionens størrelse og/eller de specifikke risici. Selv om disse kriterier kan anvendes i forbindelse med fastlæggelsen af oplæringen og fastsættelsen af antallet af udpegede arbejdstagere samt af det materiale, som de skal råde over, kan der ikke tages hensyn til kriterierne ved afgørelsen af, om der foreligger en udpegelsesforpligtelse i henhold til artikel 8, stk. 2, første afsnit.

66 Direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, fastsætter således en obligatorisk foranstaltning inden for områderne førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne, nemlig udpegelsen af de pågældende arbejdstagere, hvilket anses for nødvendigt, uanset aktiviteternes art og virksomhedens og/eller institutionens størrelse. Selv om det er åbenbart, at de små og mellemstore virksomheder har deres

egne kendetegn samt særlige behov, som kan have indflydelse på de nødvendige foranstaltninger, der skal træffes i henhold til direktivets artikel 8, stk. 1, påvirker disse særlige forhold ikke selve omfanget af farer i virksomheden, og det kan ikke af disse forhold udledes, at forpligtelsen til at udpege arbejdstagere med ansvar for at gennemføre de omhandlede foranstaltninger, ikke finder anvendelse på disse virksomheder. De opgaver, som disse arbejdstagere skal udføre, vedrører hændelser, der kan indtræde på arbejdspladsen uagtet størrelsen på virksomheden og/eller institutionen.

67 Det skal således fastslås, at den østrigske lovgivning ikke er i overensstemmelse med direktivets artikel 8, stk. 2, første afsnit, idet den ikke i alle tilfælde og uafhængigt af virksomhedens og/eller institutionens størrelse samt af arten af de heri udførte aktiviteter fastsætter en forpligtelse for arbejdsgiveren til at udpege arbejdstagere med ansvar for førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering af arbejdstagerne, og det fjerde klagepunkt er derfor begrundet.

Det femte klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 11, stk. 2

68 Kommissionen har i denne henseende anført, at direktivets artikel 11, stk. 2, i vidt omfang er gennemført i østrigsk ret, undtagen hvad angår forpligtelsen til at sikre deltagelse og høring i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), vedrørende underretning i direktivets artikel 10, stk. 1, litra a), og stk. 2, samt stk. 3, litra c). Hvad angår artikel 11, stk. 2, litra d), mener Kommissionen, at der ikke i østrigsk ret er fastsat en forpligtelse til at sikre deltagelse og høring, såfremt der rettes henvendelse til kompetent sagkundskab uden for virksomheden eller institutionen, som fastsat i direktivets artikel 7, stk. 3.

Gennemførelsen af direktivets artikel 11, stk. 2, litra c)

69 Indledningsvis bemærkes, at arbejdsgiveren, som anført i denne doms præmis 49-53, i overensstemmelse med direktivets artikel 7, stk. 1, skal udpege en eller flere arbejdstagere, som skal varetage aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til forebyggelse af erhvervsbetingede risici inden for virksomheden og/eller institutionen. Direktivets artikel 7, stk. 3, fastsætter også forpligtelsen til at henvende sig til kompetent sagkundskab uden for virksomheden, idet denne forpligtelse imidlertid kun er subsidiær i forhold til den i stk. 1 fastsatte forpligtelse, da den kun gælder, »[h]vis personalet i virksomheden og/eller institutionen ikke er tilstrækkelig kompetent med henblik på tilrettelæggelsen af disse aktiviteter til beskyttelse og forebyggelse«.

70 I medfør af direktivets artikel 11, stk. 2, skal arbejdstagere eller deres repræsentanter, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, have tilsikret en afbalanceret deltagelse, i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis, eller på forhånd og til behørig tid høres af arbejdsgiveren for så vidt angår forskellige spørgsmål, herunder

— de oplysninger, der navnlig er omhandlet i direktivets artikel 10 [artikel 11, stk. 2, litra c)], og

— den i artikel 7, stk. 3, omhandlede eventuelle henvendelse til kompetent sagkundskab (personer eller serviceorganer) uden for virksomheden og/eller institutionen [artikel 11, stk. 2, litra d)].

71 Forpligtelsen til at sikre deltagelse og høring, som fastsat i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), omfatter følgende oplysninger, der er opregnet i direktivets artikel 10:

— de oplysninger, arbejdstagerne og/eller deres repræsentanter skal modtage, vedrørende risici for sikkerhed og sundhed og om beskyttende og forebyggende foranstaltninger og aktiviteter vedrørende såvel virksomheden og/eller institutionen i almindelighed som hver enkelt arbejdsplads og/eller arbejdsfunktion [artikel 10, stk. 1, litra a)]

— de oplysninger, arbejdsgiveren skal tilstille arbejdsgiverne for arbejdstagere i eksterne virksomheder og/eller institutioner, der udfører arbejde i arbejdsgiverens virksomhed og/eller institution (artikel 10, stk. 2), og

— de oplysninger, som arbejdstagere eller arbejdstagerrepræsentanter, der særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, ved udøvelsen af deres funktioner skal have adgang til, navnlig de oplysninger, der hidrører såvel fra aktiviteter til beskyttelse og forebyggelse som fra tilsynstjenester og organer med kompetence inden for sikkerhed og sundhed [artikel 10, stk. 3, litra c)].

72 Det skal imidlertid præciseres, at Kommissionens klagepunkt ikke vedrører en tilsidesættelse af forpligtelsen til at sikre underretning som omhandlet i direktivets artikel 10, men af arbejdsgivernes forpligtelse til at høre arbejdstagerne eller deres repræsentanter som omhandlet i direktivets artikel 11, stk. 2, eller at give dem adgang til at deltage i indhentning af oplysninger. Det drejer sig derfor om tilsidesættelsen af en forpligtelse, der ligger forud for den i artikel 10 omhandlede.

73 Hvad for det første angår forpligtelsen til at sikre deltagelse og høring i forbindelse med oplysninger som omhandlet i direktivets artikel 10, stk. 1, litra a), har den østrigske regering gjort gældende, at samarbejdsudvalget — bl.a. i overensstemmelse med forbundslov om arbejdsforhold og organisation i virksomheder (Arbeitsverfassungsgesetz, herefter »ArbVG«) — skal inddrages i identificeringen og evalueringen af risici og i valget af de foranstaltninger, som skal vedtages, og at denne opgave, hvis ikke der i en virksomhed er oprettet organer, der repræsenterer personalet, varetages af de sikkerhedsansvarlige i overensstemmelse med de relevante bestemmelser i ASchG. Hvis der i en virksomhed og/eller institution ikke findes nogen af disse persongrupper, skal alle arbejdstagere høres og sikres deltagelse i identificeringen og evalueringen af risici og i valget af de foranstaltninger, som skal træffes. Identificeringen og evalueringen af risici og valget af foranstaltninger skal ske specifikt i forhold til det pågældende arbejdssted, når forebyggelsen af risici kræver det. Ifølge den østrigske regering indebærer disse forpligtelser, at arbejdstagerne skal høres og have medbestemmelse vedrørende oplysninger, der hidrører fra aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til forebyggelse af risici.

74 Det bemærkes herved, at 11. og 12. betragtning til direktivet angiver, at dette bl.a. har til formål at iværksætte en dialog mellem arbejdsgivere og arbejdstagere og en afbalanceret deltagelse i arbejdet med at træffe de foranstaltninger, der er påkrævet for at beskytte arbejdstagerne mod arbejdsskader og erhvervsbetingede sygdomme (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, præmis 39). Direktivets artikel 11, stk. 2, er et konkret udtryk for dette formål.

75 Hvad angår de af Republikken Østrig vedtagne foranstaltninger til gennemførelse af direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), skal det bemærkes, at den successive henvisning i den østrigske lovgivning til samarbejdsudvalg, til sikkerhedsansvarlige og til arbejdstagere generelt, som de, der skal inddrages i identificeringen og evalueringen af risici, kan føre til, at arbejdstagere, som varetager aktiviteterne til beskyttelse og aktiviteterne til forebyggelse — hvilket netop er de i direktivets artikel 7, stk. 1,

omhandlede aktiviteter — ikke sikres deltagelse for så vidt angår identificeringen af oplysninger, således som det kræves i henhold til direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), såfremt der er et organ, der repræsenterer personalet, såsom samarbejdsudvalget.

76 Ganske vist pålægger direktivets artikel 11, stk. 1, arbejdsgiverne en generel forpligtelse til at høre arbejdstagerne og/eller deres repræsentanter og tillade deres deltagelse i behandlingen af alle spørgsmål, der vedrører sikkerheden og sundheden under arbejdet. Imidlertid vedrører direktivets artikel 11, stk. 2, inddragelsen og høringen af en særlig gruppe arbejdstagere, nemlig de som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed.

77 Det fremgår ikke af de relevante bestemmelser i østrigsk ret, at personer, som varetager aktiviteter vedrørende arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, indtager en konkret og særlig stilling i forhold til høringen eller den afbalancerede deltagelse hvad angår oplysningerne i direktivets artikel 10, stk. 1, litra a), således at dette led af Kommissionens klagepunkt vedrørende direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), skal anses for begrundet.

78 Det skal tilføjes, at ArbVG opstiller en betingelse, som ikke er i overensstemmelse med forpligtelsen til at sikre den deltagelse og høring, som følger af direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), sammenholdt med artikel 10, stk. 1, litra a), idet den bestemmer, at identificering og evaluering af risici og valget af de foranstaltninger, som skal vedtages, skal ske specifikt i forhold til det pågældende arbejdssted, »når forebyggelsen af risici kræver det«.

79 Hvad for det andet angår forpligtelsen til at sikre deltagelse og høring i forbindelse med oplysninger beregnet for arbejdsgiverne for arbejdstagere i eksterne virksomheder og/eller institutioner, der udfører arbejde i virksomheden, som omhandlet i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), sammenholdt med artikel 10, stk. 2, mener den østrigske regering, at ASchG's § 8, stk. 2, nr. 1, sikrer gennemførelsen af denne bestemmelse i direktivet.

80 Denne bestemmelse i ASchG fastsætter, at når arbejdstagere, som ikke er kontraktligt bundet til den arbejdsgiver, der er ansvarlig for et arbejdssted, dvs. arbejdstagere uden for virksomheden, arbejder på dette sted, er denne arbejdsgiver forpligtet til i givet fald at tilse, at disse arbejdstagere underrettes om risici på deres arbejdssted og oplæres derefter.

81 Det skal imidlertid fastslås, at en sådan bestemmelse ikke gennemfører den forudgående forpligtelse i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), til at sikre deltagelse og høring af personer med ansvar for arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, som er den forpligtelse, Kommissionen har henvist til i stævningen, men underretningsforpligtelsen i direktivets artikel 10, stk. 2. Det skal under alle omstændigheder bemærkes, at ASchG's § 8, stk. 2, nr. 1, ifølge Domstolens oplysninger, bestemmer, at den for arbejdsstedet ansvarlige arbejdsgiver skal tilse, at arbejdstagere udefra underrettes om sikkerheds- og sundhedsrisici. Imidlertid kræver direktivets artikel 10, stk. 2, at relevante oplysninger om sådanne risici meddeles arbejdsgiverne og ikke disse arbejdstagere. Selv om denne bestemmelse i ASchG skulle gennemføre både den forudgående forpligtelse vedrørende deltagelse og høring i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), og den generelle underretningsforpligtelse i direktivets artikel 10, stk. 2, forekommer bestemmelsen således at være utilstrækkelig til at sikre en korrekt gennemførelse af disse to forpligtelser.

82 Det skal derfor fastslås, at dette led af Kommissionens klagepunkt vedrørende direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), også er begrundet.

83 Hvad for det tredje angår forpligtelsen til at sikre deltagelse og høring i forbindelse med oplysninger som omhandlet i direktivets artikel 10, stk. 3, litra c), har den østrigske regering gjort gældende, at de relevante bestemmelser i lov om arbejdstilsyn fra 1993 (Arbeitsinspektionsgesetz 1993, BGBl 27/1993) og i ASchG, som er gengivet i punkt 60 og 61 i generaladvokatens forslag til afgørelse, opfylder denne forpligtelse.

84 Kommissionen har derimod gjort gældende, at der for oplysningerne i direktivets artikel 10, stk. 3, litra c), ikke i de nationale bestemmelser er fastsat en forpligtelse til at sikre deltagelse og høring, og den har i replikken tilføjet, at de af den østrigske regering påberåbte bestemmelser kun fastsætter generelle underretningsforpligtelser, og at der mangler en tilstrækkelig præcisering af denne underretning, således som det udtrykkeligt er fastsat i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c).

85 Det bemærkes i denne forbindelse, at selv om det i de relevante bestemmelser i østrigsk ret er fastsat, at der skal ske meddelelse af de i direktivets artikel 10, stk. 3, litra c), omhandlede oplysninger, opfylder de ikke den forudgående og særskilte forpligtelse til at sikre deltagelse og høring af arbejdstagere, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, som omhandlet i direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), der er genstand for Kommissionens klagepunkt.

86 Som det nemlig fremgår af denne doms præmis 76-78 indeholder den østrigske lovgivning generelle forpligtelser til underretning eller høring af personer eller forskellige organer, der enten repræsenterer arbejdstagerne eller ifølge national ret er ansvarlige for sikkerhedsspørgsmål, men fastsætter ikke deltagelse af den særlige gruppe arbejdstagere, som i overensstemmelse med direktivets artikel 7, stk. 1, og artikel 11, stk. 2, særlig beskæftiger sig med forebyggelse af erhvervsbetingede risici samt med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed.

87 I mangel på bestemmelser i østrigsk ret, som omhandler deltagelse og høring af de arbejdstagere, som særlig beskæftiger sig med disse områder, således som det kræves i henhold til direktivets artikel 11, stk. 2, litra c), skal det fastslås, at dette led af Kommissionens klagepunkt også er begrundet.

Gennemførelsen af direktivets artikel 11, stk. 2, litra d)

88 Hvad angår forpligtelsen til at sikre deltagelse og høring af arbejdstagere, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, som fastsat i direktivets artikel 11, stk. 2, litra d), har Kommissionen fastholdt, at en sådan forpligtelse mangler i den østrigske lovgivning, i tilfælde af at der rettes henvendelse til kompetent sagkundskab uden for virksomheden eller institutionen.

89 Den østrigske regering har i denne forbindelse gjort gældende, at de sikkerhedsansvarlige i overensstemmelse med de relevante bestemmelser i ASchG skal underrettes på forhånd og høres vedrørende udnævnelse og afsættelse af sikkerhedsrepræsentanter, virksomhedslæger og de ansvarlige for førstehjælp, brandbekæmpelse og evakuering, medmindre der er oprettet en personalerepræsentation, som kan anmodes om en udtalelse, eller når de pågældende spørgsmål er drøftet i et arbejdsmiljøudvalg. Der findes tilsvarende bestemmelser i B-BSG for så vidt angår den offentlige sektor.

90 Det skal bemærkes, at den østrigske regering i denne forbindelse har forvekslet de forpligtelser, som følger af direktivets artikel 11, stk. 2, litra b), der henviser til arbejdstagere, der inden for virksomheden og/eller institutionen er udpeget til at

udføre visse aktiviteter i overensstemmelse med direktivets artikel 7, stk. 1, og artikel 8, stk. 2, med den særlige forpligtelse, som følger af direktivets artikel 11, stk. 2, litra d), vedrørende de tilfælde, hvor arbejdsgiverne i medfør af direktivets artikel 7, stk. 3, henvender sig til kompetent sagkundskab uden for virksomheden eller institutionen. Den lovgivning, som den østrigske regering i det foreliggende tilfælde har påberåbt sig, gennemfører kun den første forpligtelse i direktivets artikel 11, stk. 2, litra b), og vedrører ikke den særlige forpligtelse i artikel 11, stk. 2, litra d).

91 Republikken Østrig har derfor tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivets artikel 11, stk. 2, litra d), idet den ikke i sin lovgivning har fastsat en forpligtelse til at sikre deltagelse og høring af arbejdstagere, som særlig beskæftiger sig med arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, når der rettes henvendelse til kompetent sagkundskab uden for virksomheden og/eller institutionen.

92 Det skal derfor fastslås, at femte klagepunkt vedrørende en tilsidesættelse af direktivets artikel 11, stk. 2, litra d), er begrundet.

Sjette klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 13, stk. 2, litra a) og b)

93 Kommissionen har i denne forbindelse henvist til forpligtelsen, som påhviler arbejdstagerne til dels at anvende maskiner, apparater, værktøj, farlige stoffer, transportudstyr og andre hjælpemidler korrekt (direktivets artikel 13, stk. 2, litra a)),

dels at anvende de personlige værnemidler, der stilles til deres rådighed, korrekt og sætte dem på plads efter brug (direktivets artikel 13, stk. 2, litra b)).

Parternes argumenter

94 Hvad angår klagepunktets første led har Kommissionen gjort gældende, at begrebet »arbejdsudstyr«, der anvendes i ASchG og B-BSG, omfatter alle de i direktivets artikel 13, stk. 2, litra a), nævnte genstande undtagen farlige stoffer. Ifølge Kommissionen er en generel henvisning til ikke nærmere præciserede bestemmelser og administrative instrukser, som den i § 15 i ASchG og B-BSG, ikke tilstrækkeligt til at sikre en korrekt gennemførelse af direktivets artikel 13, stk. 2, litra a).

95 Hvad angår direktivets artikel 13, stk. 2, litra b), har Kommissionen gjort gældende, at selv om den korrekte anvendelse af de personlige værnemidler er lovfæstet, er dette ikke tilfældet med hensyn til forpligtelsen til at sætte dem på plads efter brug. Ifølge Kommissionen skal sidstnævnte forpligtelse behandles særskilt i den lovgivning, som skal gennemføre denne bestemmelse, således at arbejdstagerne har en klar, præcis og detaljeret opfattelse af deres forpligtelser.

96 Efter at have citeret ASchG's § 15 har den østrigske regering præciseret, at bestemmelserne om beskyttelse af arbejdstagerne ved brug af farlige stoffer navnlig findes i ASchG, afsnit IV, i bekendtgørelse om grænseværdier for arbejdsstoffer og kræftfremkaldende arbejdsstoffer, i bekendtgørelse om beskyttelse af arbejdstagerne

mod risici forbundet med biologiske stoffer, i bekendtgørelse om beskyttelse af statstjenestemænd mod risici forbundet med biologiske stoffer samt i § 52 ff. i den almindelige bekendtgørelse om beskyttelse af arbejdstagerne. Tilsvarende bestemmelser er blevet vedtaget på området for beskyttelse af statstjenestemænd.

97 Hvad angår den forpligtelse, der påhviler arbejdstagerne til at sætte personlige værnemidler, som er stillet til rådighed, på plads, har den østrigske regering understreget, at den østrigske lovgivning af hygiejniske grunde fastslår, at disse personlige værnemidler er beregnet til personligt brug for én arbejdstager. Det er kun tilladt for flere arbejdstagere at bruge visse personlige værnemidler, når disse værnemidler er af en sådan beskaffenhed, at de kun anvendes en gang imellem, og at de skal rengøres og desinficeres tilfredsstillende efter brug.

Domstolens bemærkninger

98 Hvad for det første angår den forpligtelse, som påhviler arbejdstagerne i medfør af direktivets artikel 13, stk. 2, litra a), bemærkes, at det i et søgsmål i henhold til artikel 226 EF påhviler Kommissionen at godtgøre, at det påståede traktatbrud foreligger, og at fremføre de omstændigheder, som er nødvendige, for at Domstolen kan efterprøve, om der foreligger et traktatbrud, og Kommissionen kan ikke påberåbe sig nogen formodning herfor (jf. dom af 12.5.2005, sag C-287/03, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 3761, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).

99 Med hensyn til gennemførelsen af et direktiv i national ret er det ikke absolut nødvendigt formelt og ordret at gentage direktivets indhold i en udtrykkelig speciel lovbestemmelse eller retsforskrift, da det er tilstrækkeligt, at der foreligger en

generel retlig ramme, der sikrer, at direktivet anvendes fuldt ud på en tilstrækkelig klar og præcis måde (jf. bl.a. dom af 7.1.2004, sag C-58/02, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 621, præmis 26, og af 20.10.2005, sag C-6/04, Kommissionen mod Det Forenede Kongerige, Sml. I, s. 9017, præmis 21).

100 Den omstændighed, at direktivets artikel 13, stk. 2, litra a), nævner farlige stoffer blandt arbejdsredskaberne, er ikke til hinder for, at der på nationalt plan sondres mellem disse forskellige årsager til farer på arbejdspladsen, for så vidt formålet i direktivets artikel 13, stk. 1, opfyldes. Det fremgår af sidstnævnte bestemmelse, at arbejdstagerne skal drage omsorg for deres egen sikkerhed og sundhed samt for andre personers sikkerhed og sundhed, for så vidt de berøres af deres handlinger eller undladelser under arbejdet.

101 Som generaladvokaten har bemærket i punkt 81 i sit forslag til afgørelse, har Kommissionen ikke i det foreliggende tilfælde godtgjort, i hvilket omfang de østrigske bestemmelser underminerer dette formål, men blot anført, at arbejdstagerne vil få et mere klart billede af deres forpligtelser, hvis arbejdsredskaber og farlige stoffer nævnes samtidigt. En sådan formodning er imidlertid ikke tilstrækkelig til at fastslå, at det påståede traktatbrud foreligger.

102 Som svar på den østrigske regerings opregning af forskellige bekendtgørelser om beskyttelse af arbejdstagerne ved brug af farlige stoffer i Østrig har Kommissionen alene gjort gældende, at en generel henvisning til love og administrative forskrifter ikke er tilstrækkeligt til at sikre en korrekt gennemførelse af direktivets artikel 13, stk. 2, litra a). Kommissionen har ikke forklaret, hvorfor en arbejdstager ikke ved den lovgivning, som den østrigske regering har påberåbt sig, er utvetydigt informeret om, at han er forpligtet til at anvende de farlige stoffer, han kommer i kontakt med i forbindelse med sin beskæftigelse, korrekt.

103 Under disse omstændigheder skal det fastslås, at Kommissionens sjette klagepunkt for så vidt angår den påståede tilsidesættelse af direktivets artikel 13, stk. 2, litra a), ikke er begrundet.

104 Hvad for det andet angår den påståede tilsidesættelse af direktivets artikel 13, stk. 2, litra b), om forpligtelsen til at anvende de personlige værnemidler, der stilles til arbejdstagernes rådighed, korrekt og sætte dem på plads efter brug, har den østrigske regering gjort gældende, at disse værnemidler af hygiejniske grunde er beregnet til personligt brug for én arbejdstager, og at det er unødvendigt at sætte dem på plads, fordi andre arbejdstagere ikke må anvende dem.

105 Direktivets artikel 13, stk. 2, litra b), foretager imidlertid en klar sondring mellem forpligtelsen til at anvende det omhandlede udstyr korrekt og forpligtelsen til at sætte det på plads efter brug. Uanset at det i den nationale lovgivning er fastsat, at hver enkelt arbejdstager af hygiejniske grunde har sine personlige værnemidler, og at dette kan bidrage til, at den anden forpligtelse i denne bestemmelse lettere opfyldes, sikrer den imidlertid ikke, at disse værnemidler sættes korrekt på plads.

106 Desuden har den østrigske regering erkendt, at det i visse tilfælde er tilladt, at de personlige værnemidler anvendes af flere arbejdstagere, hvorfor dens argumentation til støtte for, at der ikke er fastsat en forpligtelse til at sætte disse værnemidler på plads, fordi de er forbeholdt hver enkelt arbejdstagers personlige brug, ikke kan tiltrædes.

107 Det skal således fastslås, at Kommissionens sjette klagepunkt vedrørende en tilsidesættelse af direktivets artikel 13, stk. 2, litra b), er begrundet.

108 På grundlag af det anførte skal det fastslås, at Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet, idet den i strid med kravene i direktivets artikel 18, stk. 1, ikke inden for den fastsatte frist har vedtaget LDG, og idet den ikke har gennemført, eller ikke fuldt ud har gennemført, direktivets artikel 2, stk. 1, for lærere i folkeskolen i Tirol, samt artikel 7, stk. 3, artikel 8, stk. 2, artikel 11, stk. 2, litra c) og d), og artikel 13, stk. 2, litra b).

109 Republikken Østrig frifindes i øvrigt.

Sagens omkostninger

110 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 3, første punktum, kan Domstolen fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter.

111 Da Kommissionen kun har tabt sagen i forhold til en del af sjette klagepunkt vedrørende tilsidesættelsen af direktivets artikel 13, stk. 2, litra a), tilpligtes Republikken Østrig at bære sine egne omkostninger og betale fem sjettedele af Kommissionens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Tredje Afdeling):

1) Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet, idet den i strid med kravene i direktivets artikel 18, stk. 1, ikke inden for den fastsatte frist har vedtaget lov om arbejdsret for delstatsansatte lærere (Landeslehrer-Dienstrechtsgesetz), og idet den ikke har gennemført, eller ikke fuldt ud har gennemført, direktivets artikel 2, stk. 1, for lærere i folkeskolen i Tirol, samt artikel 7, stk. 3, artikel 8, stk. 2, artikel 11, stk. 2, litra c) og d), og artikel 13, stk. 2, litra b).

2) Republikken Østrig frifindes i øvrigt.

3) Republikken Østrig bærer sine egne omkostninger og betale fem sjettedele af Kommissionens omkostninger.

Underskrifter